

**СЪЗДАВАНЕ И ДЕЙСТВИЕ
НА ЗАКОНА ЗА ПОДПОМАГАНЕ
НА ВОЙНИШКИТЕ СЕМЕЙСТВА
ПРЕЗ ВРЕМЕ НА МОБИЛИЗАЦИЯ И ВОЙНА
В ПЕРИОДА НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА**

Недялко Георгиев Бекиров

асистент по История на българската държава и право
в Юридическия факултет на Пловдивския университет
„Паисий Хилендарски“

Участието на България в Първата световна война дава значително отражение както върху функциите на държавата като цяло, така и върху законодателството в частност. Участието на държавата във войната е свързано с издаването на определени правни актове, насочени към регулиране на обществените отношения, при отчитане спецификата и динамиката на противичащите обществено-икономически и социалнополитически процеси. Но независимо от сложността на обстановката, в която е функционира държавният апарат, цялата му дейност е подчинена на съществуващия правен ред. Предвид тази сложност, заседаващото по това време XVII Обикновено народно събрание провежда четири извънредни сесии наред с четирите си редовни, а мандатът му, ограничен с изменението на Търновската конституция (ТК) от 11 юли 1911 г. на 4 години, е удължен със Закона за удължаване мандата на XVII народно събрание (ДВ, бр. 51 от 7 март 1918 г.) до избор на XVIII народно събрание, но не по-късно от 6 месеца от Указа за демобилизация. Военното положение в България е обявено със Закона за обявяване царството във военно положение (ДВ, бр. 172 от 1 август 1915 г.) съгласно изискването на чл. 73 от Търновската конституция. Самото военно време обхваща периода между указите за обявяване на обща мобилизация и на демобилизация. Общата мобилизация

е обявена с Указ № 7 от 9 септември 1915 г. (ДВ, бр. 205 от 10 септември 1915 г.).

В резултат на участието на България в Балканската и Междусъюзническата войни стопанският живот в страната е сериозно разстроен, а включването в нови военни действия предопределя необходимостта от съвременна законодателна интервенция в областта на социалната сфера, тъй като ангажирането на голяма част от трудоспособното население в ефективните военни действия обуславя предприемането на мерки, чиято цел е насочена към осигуряване на необходимите продоволствия не само за фронтовете, но и за останалата част от населението.

Държавата вече има опит с интервенирането в областта на задоволяване на населението с продоволствия. Първата такава намеса е Законът за определяне продажната цена на съестните и други предмети от първа необходимост през време на обществени кризи и бедствия (ДВ, бр. 180 от 12 август 1914 г.). Както отбелязва проф. М. Андреев, прилагането на този закон води до плачевни резултати, тъй като простото нормиране на цените на продуктите от първа необходимост не само не подпомага, но затруднява продоволствието и е необходимо наред с нормирането на цените да се пристъпи към събирането на продуктите от държавата и разпределението им между нуждаещите се граждани¹.

По-късно е приет *Закон за обществената предвидливост* (ДВ, бр. 54 от 7 март 1915 г.). Създаденият с него Централен комитет за обществена предвидливост има задача да закупува принудително излишните за отделния производител-стопанин зърнени храни и да ги препродава чрез органи (местни комитети и магазини) на нуждаещите се. Прилагането на този закон се обуславя от кумулативното наличие на два фактора: (1) обществено бедствие — война, неурожай, вътрешни вълнения, мобилизация и (2) разпореждане на Министерския съвет (МС) за спиране на износа. Незадоволителните резултати от практическото приложение на законите, необходимостта от спешна намеса в тази сфера на обществения живот предвид предстоящото обявяване война на Сърбия (Манифест от 1 октомври 1915 г. — ДВ, бр. 222 от 1 октомври 1915 г.), обявеното положение на обществена криза в държавата с Указ № 390 от 25 август 1914 г. (ДВ, бр. 194 от 29 август

1914 г.) и фактът, че Народното събрание не заседава в момента (втората му редовна сесия се открива на 15 декември 1915 г.), принуждават правителството да изработи един *Правилник за подпомагане на нуждаещите се войнишки семейства през време на мобилизация и война*.

Правилникът е одобрен с Указ № 407 от 30 септември 1915 г. и публикуван в ДВ, бр. 221 от 30 септември 1915 г. Фактът, че е приет буквално часове преди обявяването на война на Сърбия (Манифест от 1 октомври 1915 г. — ДВ, бр. 222 от 1 октомври 1915 г.), недвусмислено говори за сериозността на проблема за обезпечаване на населението с необходимите продоволствия, както и за готовността на правителството за предприемане на адекватни мерки в тази насока. Използвана е възможността при наличие на външна опасност царят да издава наредби със силата на закон, които се внасят за одобрение в първото събрание след това (чл. 47 от Търновската конституция). Това конституционно изискване е спазено — Правилникът, заедно с указите за неговото изменение (Указ № 412 от 15 октомври 1915 г. и Указ № 430 от 7 декември 1915 г.) е одобрен с решение на Народното събрание, взето в X заседание на Втората редовна сесия, състояло се 13 януари 1916 г. (ДВ, бр. 54 от 8 март 1916 г.) и придобива силата на закон.

Право на подпомагане според Правилника имат семействата на мобилизираните в армията войници. Семейството включва законната съпруга и децата, ненавършили 15 години, а освен това помощта могат да ползват и бащата или майката, бабата или дядото, бащата или майката на законната съпруга, братята и сестрите, ако са били издържани от войника до мобилизацията (чл. 2). Периодът на подпомагане е от 1 октомври 1915 г. и продължава до един месец след демобилизацията (чл. 4). Първоначалният размер на помощта е 25 ст. на член от семейството, но не повече от 1 лв. дневно за цялото семейство и се дава както на семейства, които нямат никакъв доход, така и на такива, които, макар и да имат някакъв доход, той е недостатъчен (чл. 3). Предвидено е помощта да се дава в натура, преимуществено в зърнени храни, брашно, картофи и топливо (чл. 5). За определяне и раздаване на помощите се създават комитети за подпомагане на вой-

нишките семейства — централен и общински. Централният комитет (ЦК) се състои от 8 члена, назначавани от Министъра на вътрешните работи и здравеопазването, от които шестима са народни представители, главният секретар на МВР и един представител на Министъра на финансите. Общинските комитети, в зависимост от това, дали са селски или градски, се състоят от: председател — кметът или мировият съдия, ако има такъв, касиер — секретар-бирникът, и свещеникът, които избират и назначават още трима допълнителни членове измежду учителския персонал и гражданството. В градските комитети председател е мировият съдия, касиер е секретар-бирникът или градският бирник. В градовете с население над 20 000 души се учредяват, според нуждите, няколко участъкови комитети, които се обединяват в един централен комитет (чл. 8). Задачите на комитетата са изготвяне на списъци на нуждаещите се семейства и определяне размера на дължимата помощ. Дейността на членовете на комитетите е почетна (чл. 14). Предвидено е издаването на наредба от Централния комитет, по която да става покупката на хранителните продукти и оправдаването на раздаваните помощи (чл. 15). За своята дейност комитетите ползват облекчения чрез неплащане на гербов налог за списъците, разписките и книгата си, както и освобождаване от пощенски и телеграфни такси на кореспонденцията помежду им и с различните учреждения (чл. 12 и 13).

Независимо от предвидените помощи, които са за сметка на държавата, на общините се възлага задължение за полагане на грижи за безработното и бедно население чрез даване работа на безработните граждани — възлагане на платени работи и предоставяне на временни или постоянни помощи, изразени в предмети от първа необходимост (чл. 11).

За прилагането на Правилника/Закона е предвидено изготвянето на наредба от ЦК (чл. 15). По приложението му е приета *Наредба за отпускането и оправдаването на помощите за войнишките семейства* (ДВ, бр. 232 от 13 октомври 1915 г.), заменена по-късно с *Наредба за отпускане и оправдаване помощи за войнишките семейства* (ДВ, бр. 14 от 19 януари 1916 г.). Финансовото обезпечаване на помощите е за сметка на държавния бюджет, като към тях се прибавят и средствата, постъпили като

дарения от частни лица или учреждения, в специалния фонд за подпомагане на войнишките семейства, създаден при Централния комитет, наречен „Фонд за подпомагане на войнишките семейства в България“ (чл. 20 от Наредбата от 1915 г., съответно — чл. 33 от Наредбата от 1916 г. С Указа се дава възможност за облекчено осигуряване на средства за осигуряване на помощите, като до вотирането на кредити от Народното събрание нужните средства се вземат от държавата срещу разписки.

Съобразявайки някои явни несъвършенства на Правилника, обусловени от настъпилата продоволствена криза в държавата, както и желанието на правителството за по-ефективно действие, броени дни след публикуването му той е изменен с Указ № 412 от 15 октомври 1915 г. (ДВ, бр. 237 от 19 октомври 1915 г.). Измененията засягат чл. 5 и 15, като се предвижда помощите да се изплащат в пари и само по изключение, със съгласието на Централния комитет (ЦК) — в натура (чл. 5), а Наредбата по чл. 15 следва да бъде одобрена от министъра на вътрешните работи и народното здраве.

Задълбочаването на инфлационните процеси в страната налагат повторно изменение на Правилника — *Указ № 430 от 7 декември 1915 г.* (ДВ, бр. 282 от 11 декември 1915 г.). Промените изменят и допълват чл. 2, 3 и 7, като се въвежда допълнително изискване за получаване на помощ по отношение на децата, братята и сестрите на войника. За да получават помощ, те трябва да са били издържани от него до деня на мобилизацията, но освен това не трябва да са навършили 15 годишна възраст и не трябва да имат платена работа (чл. 2). Въвежда се и диференциран подход при определяне размера на помощта — на семейства, останали без никакъв приход, се плащат по 35 ст. дневно на член от семейството, като месечната помощ не може да надвишава 40 лв. и не може да е по-малко от 10,50 лв. Когато семейството има някакъв доход или средства (налични пари или храни, рента, заплата), недостатъчни за издръжката им, помощта се състои в допълване до размера, определен за семействата без никакъв доход, при запазване на минималния и максималния допустим размер (чл. 3).

За парасналите нужди по дейността на ЦК се създава специално счетоводство, което да изпълнява отпускането и оправдаването

на помощите. Служителите в счетоводството получават възнаграждение, определено от Комитета (чл. 7).

Предвид важността на направените изменения и допълнения в Правилника, при одобрението му от НС на същите е придадено обратно действие — влизат в сила от 1 октомври 1915 г., с изключение изменението на размера на помощта, което влиза в сила от 1 декември 1915 г. С влизането на Правилника в действие само до края на годината (1915) са създадени и започват да функционират 2325 местни комитета, от които 2275 — в рамките на „Стара България“, 33 — в Одрински окръг, 15 — в новоосвободените земи и по един — в Букурещ и Цариград.

Броят на подпомаганите семейства от началото на действието на Правилника е 173 700 за октомври 1915 г., които се увеличават на 183 508 през ноември, за да достигнат 185 000 през декември. Членовете на тези семейства за визирания период са както следва: 630 000 през октомври, 726 000 през ноември и 729 000 през декември. За подпомагане на войнишките семейства през първите месеци от действието на Правилника авансово са изразходвани 3 930 000 лв. за октомври, 4 262 000 лв. за ноември и 6 156 000 лв. за декември. В създадения с Наредбата за отпускането и оправдането на помощите за войнишките семейства (чл. 20 от Наредбата от 1915 г., съответно чл. 33 от Наредбата от 1916 г.) „Фонд за подпомагане на войнишките семейства в България“ за този период постъпват около 100 000 лв.²¹

Масовото поскъпване на живота и голямата вътрешна неуредица в държавата като цяло, вследствие на войната, обуславят необходимостта от промени в Правилника. Правителството внася законопроект за изменение на чл. 3 от Правилника за повишаване размера на дневната помощ на 40 ст. При разискванията в пленарната зала са представени и други три законопроекта — на Радикал-демократическата партия (Стоян Костурков), на БРСДП (Георги Димитров) и на Демократическата партия (Георги Данаилов).

Предложението на радикалдемократите е дневните пари за помощи по смисъла на Закона да е 60 ст. и да не надвишава 60 лв. месечно за 4-членно семейство.

Законопроектът на БРСДП предвижда размерът на помощите да бъде: на едночленно семейство — 1 лв. дневно; на двучленно

семейство — 1,50 лв. дневно; на тричленно семейство — 2 лв. дневно; на четиричленно семейство — 2,50 лв. дневно; на петчленно и по-голямо семейство — 3 лв. дневно. На семействата, живеещи под наем, да се дават, извън дневната помощ, по 15 лв. месечно квартирни пари. Жените родилки, доходът на чиито мъже преди мобилизацията не е надминавал 3 000 лв. годишно, да получават още и следните помощи: (1) при раждане — 30 лв.; (2) осем седмици по 1 лв. дневно, като две от тези седмици се считат преди раждането, и (3) в продължение на 3 месеца, през периода на кърменето, по 50 ст. дневно. Намиращите се в редовете на войската служачи и работници от частните банки, акционерните и осигурителните дружества, търговските магазини и кантори, фабричните и други предприятия, да получават от своите господари (работодатели) същите заплати, които са получавали до мобилизацията, като в този случай семействата на тези служители и работници не се ползват с помощите, предвидени в Закона. Помощта да се ползва независимо от дохода, който жената или друг член на семейството на войника би могъл да изкара чрез личен, наемен труд.

Предложението на Демократическата партия предвижда към чл. 3 да се прибави, че акционерните дружества, както и търговските и индустриалните предприятия, банките и застрахователните дружества, както и всички кооперации, които не са прекратили работата си, са длъжни от деня на мобилизацията до демобилизацията да плащат на своите заварени при мобилизацията служачи и работници, които се намират под знамената, най-малко половината от заплатата им през мирно време³.

Така направените предложения са отхвърлени при гласуването им и в крайна сметка Народното събрание на втората си редовна сесия в XXXVI заседание, проведено на 14 март 1916 г., приема *Закон за изменение и допълнение на Закона за подпомагане на войнишките семейства през време на мобилизация и война* (ДВ, бр. 84 от 29 април 1916 г.). С изменението на чл. 1 от Закона, с цел избягване на неправилното му тълкуване от различните комитети, изрично се посочва, че право на подпомагане имат всички войнишки семейства, независимо от основанието, на което са в армията — отбиване на действителната си служба, мобилизирани или добро-

волци, а заедно с тях в кръга на подпомаганите семейства са включени и семействата на данъчните служители.

С изменението на чл. 2 от право на помощ се лишават децата, братята и сестрите на мобилизирания, навършили 15-годишна възраст; съпругата и децата на негови починали синове/внуци, бащата и майката, негови или на съпругата му, ако имат някоя платена работа или могат да намерят такава, стига да са работоспособни. В същото време се предвижда плащането на помощ на децата на мобилизирания, на братята и сестрите му, макар и навършили 15-годишна възраст, както и на децата на починали негови синове/внуци, ако следват в училище или са неспособни да изкарват прехраната си.

С изменението на чл. 3 размерът на помощите се повишава на 40 ст. дневно на член от семейството за семейства, които нямат никакъв доход, обаче месечната помощ не трябва да превишава 45 лв. за четиричленно и по-многобройно семейство, и не трябва да е по-малка от 15 лв. за едночленно семейство. За такива, които имат някакъв доход или средства, помощта се състои в допълване на месечния им доход до 40 ст. на човек дневно или 45 лв. месечно, респективно — до 15 лв. за едночленно семейство.

С изменението на чл. 4 се въвежда диференциран срок за получаване на помощта, като за семействата на убити и умрели от болест, както и за семейства на безследно изчезнали войници, помощта е до отпускането на пенсия, респективно до завръщането на изчезналия, но и в двата случая не по-късно от 1 месец след демобилизацията.

В същото време се лишават от помощ семействата на войници, които са дезертирали от войската, осъдени са на смърт или затвор с лишаване от граждански и политически права от военните съдилища. Същото се отнася и за лицата, които не са се явили в редовете на войската — било че са задържани някъде насила, било по свое желание.

Това е явно несправедливо разрешение на Закона, тъй като наказателната отговорност е лична и не би следвало санкцията за противоправното поведение на войника да засяга семейството му — още повече, че и разпоредбата на чл. 23 от Военно наказателния закон (ДВ, бр. 14 от 6 февруари 1888 г.) е категорична в това

отношение: „Лишаването от правата не се разпростира нито на жената на осъдения, нито на потомството му.“

Изменението на чл. 8 премахва дублирането в названията на централните комитети — участъковите комитети образуват един главен. С оглед оптимизиране работата на общинските комитети за подпомагане на войнишките семейства, предвид нарасналата им по обем работа, няколко участъкови комитета се учредяват вече в градове с население над 10 000 души. Цялата кореспонденция на комитетите се освобождава от пощенски, телеграфни, телефонни и други налози (чл. 13). Отпускането на помощите става по одобрени от ЦК списъци, а оправдаването им — по раздавателните списъци, одобрени от ЦК (чл. 15). Материалното обезпечаване на местните комитети с помещения и канцеларски материали следва да се осигури от общинските управления и мировите съдилища съгласно новоприетия чл. 16 на Закона. Отново на измененията на Закона е придадено обратно действие (чл. 17) — всички изменения, с изключение на новия размер на помощите, който влиза в сила от 14 април 1916 г., влизат в сила от 1 октомври 1915 г.

По късно, по време на IV-тата редовна сесия на НС от страна на правителството е внесен законопроект за изменение на чл.чл. 3, 4, 15 и 17 от Закона. Министър-председателят (д-р Васил Радо-славов) предлага дневният размер на помощта да бъде увеличен до 50 ст. дневно на член от семейството, но не повече от 60 лв. за четиричленно семейство и не по-малко от 20 лв. — за едночленно. Заедно с правителствения са предложени още три законопроекта — на БЗНС (Недялко Атанасов), на Либералната партия (Иван Г. Попов) и БРСДП (Тодор Петров). Предложението на земеделците касае единствено размера на помощите, като едночленно войнишко семейство следва да получава 30 лв. месечно, а за всеки последващ член помощта да е в размер на 20 лв. От страна на либералите е предложено да се дава помощ на български войнишки семейства, живеещи в столични градове в странство, и в по-големи размери, каквито ЦК определи с протоколно решение. Законопроектът на социалдемократите предвижда войнишки семейства с годишен доход до 1400 лв. да получават по 2 лв. дневно, ако семейството е с един член; по 3,50 лв. — за двучленно; 4,50 лв. — за тричленно и по 5 лв. — за четири- и повечечленно семейство. На подпомагани

войнишки семейства, живеещи под наем, да се дават и квартирни пари в размер на 30 лв. месечно. Същата помощ да се дава и на всяко работническо семейство за времето, през което членът, който го издържа, е останал без работа. Жените-родилки, доходът на чиито мъже е бил до 3000 лв. годишно, да получават 100 лв. еднократна помощ и по 4 лв. дневно за периода от две седмици преди раждането и до шест седмици след него⁴.

В крайна сметка, със *Закона за изменение и допълнение на чл. 3, 4, 15 и 17 от Закона за подпомагане на нуждаещите се войнишки семейства през време на мобилизация и война*, приет на IV редовна сесия в XXXIX заседание на Народното събрание, проведено на 3 януари 1918 г. (ДВ, бр. 31 от 1 февруари 1918 г.) е повишен размерът на получаваната месечна помощ, като новият размер е фиксиран, както следва: на войнишки семейства, останали без никакъв доход и средства, в зависимост от членовете на семейството: едночленно семейство — 30 лв.; двучленно — 45 лв.; тричленно — 60 лв.; четири- и повечечленно — 75 лв. На семейства, които имат някакъв доход или средства, помощта се допълва до посочения размер (чл. 3). С изменението на чл. 4 се смекчава режимът по отношение семействата на осъдените войници. Ако след осъждането им са били оставени да носят службата си на общо основание, техните семейства получават помощ. Помощ е предвидена и за семействата на войниците, уволнени поради рани или болест, придобити при изпълнение на военната служба, както и за семействата на убити или умрели служещи подофицери, ако се нуждаят, до получаване на инвалидна пенсия.

С допълнението на чл. 15 с нова алинея — трета, се дава право на ЦК да разрешава окончателно всички спорове по прилагането на Закона. С изменението на чл. 17 отново се придава обратно действие на някои разпоредби — измененията на чл. 3 и 4 влизат в сила от 1 януари 1918 г., а новата алинея на чл. 15 влиза в сила от 1 октомври 1915 г.

Но дори и след повторното изменение на Закона не намира разрешение един важен въпрос, поставен на вниманието на НС още при първото му изменение от секретаря на ЦК Илия Янулов. Не е разрешен въпросът „...в кой съд, граждански или военен, трябва да се разглеждат делата във връзка с войнишките подпома-

гания — за злоупотребления, за нередовности, за закъснявания и т.н.⁵. По-нататък се посочва, че е възникнал спор между съдилищата относно подсъдността на тези дела. Гражданските съдилища се обявяват за некомпетентни, защото смятат, по подобие делата по реквизицията⁶, че е необходимо да има строга и бърза процедура, поради което следва да се разглеждат от военните съдилища. Военните съдилища, придържайки се стриктно към Закона, считат че тази компетентност трябва да е посочена в самия закон.

По така повдигнатия спор е сезиран Върховният касационен съд, но, така или иначе, не се стига до разрешаване по законодателен път. Нещо повече — дори и в подзаконовата уредба въпросът за отговорността на длъжностните лица по повод изпълнението на Закона е недостатъчно застъпен. Единствено в чл. 24 от Наредбата от 1916 г. е предвидено наказание (глоба), и то само за касиерите на общинските комитети за забавено представяне на раздавателните списъци с помощите на ЦК, като процедурата по налагането на тази глоба включва в себе си вземане на решение от ЦК в този смисъл и изпращането му на Министерството на финансите, за да наложи глобата и да се издаде постановление от Върховната сметна палата за неиздължение. Освен това наказание ЦК назначава чиновници от Министерството на финансите, които да произведат веднага ревизии на неизправните касиери от общинските комитети, които следва да заплатят пътните и дневните пари на ревизорите (чл. 25). Освен това в чл. 9 от Наредбата от 1916 г. е посочено, че за неверни сведения, вписани в раздавателните списъци, членовете на общинските комитети са солидарно отговорни, но е очевидно, че този текст няма практическа приложимост.

В специално издадено по прилагането на Закона от ЦК *Окръжно № 12455 от 28 март 1916 г.* (ДВ, бр. 84 от 29 април 1916 г.) се посочва, че за всяко закъснение общинският комитет е отговорен по Наказателния закон. Явно и тази разпоредба има по-скоро препоръчителен характер, а не задължителен, тъй като е недопустимо привличането към наказателна отговорност на колективен орган. По-нататък в окръжното се дава нареждане с „...настъпването на работния сезон циганските семейства да се лишат от подкрепа, за да се заловят на работа, както всяка друга година, защото, ако не се прекрати подкрепата им, трудът им ще остане неизползван.“

Явно с несъответствието между главната цел на Закона — запазване спокойствието на страната и жизнените сили на нацията и виждането на ЦК същият да се използва като инструмент за насърчаване трудовата заетост на циганското малцинство. В същото време „...на цели села, само с турско население, даже без да участват с оръжие в ръка, а са само в обоза, се дават помощи на същото основание...“⁷.

Законът и актовете по неговото прилагане демонстрират твърде слаб контрол върху разходването, при това ежесечно, на огромни финансови средства в една толкова важна сфера от обществените отношения.

Що се отнася до резултатите от приложението на Закона, то за тях красноречиво свидетелство е броят на подадените до ЦК жалби за недостатъчния размер на помощите. Само за 1916 г. техният брой е 11 798⁸.

След края на войната със *Закон за допълнение на Закона за подпомагане на нуждаещите се войнишки семейства през време на мобилизация и война*, приет на I редовна сесия на XVIII ОбНС в XXVIII заседание, проведено на 3 януари 1920 г. (ДВ, бр. 232 от 17 януари 1921 г.) е допълнен чл. 6 от Закона, като се предвижда назначаването от министъра на вътрешните работи и народното здраве ликвидатор с двама помощници за ликвидиране сметките на ЦК и на общинските комитети.

Подпомагането на войнишките семейства, като част от общите военни разходи, намира място и в законите за допълнително финансиране на тези разходи. За нуждите от парични средства за подпомагане на войнишките семейства са отпуснати допълнителни средства със *Закон за извънреден свръхсметен кредит за нуждите на войната от 350 000 000 лв.* (ДВ, бр. 196 от 15 септември 1916 г.) в размер на 24 милиона лева (чл. 3); със *Закон за извънреден свръхсметен кредит за нуждите на войната от 1 260 000 000 лв.* (ДВ, бр. 77 от 6 април 1918 г.) в размер на 75 милиона лева (чл. 5) и със *Закон за извънреден свръхсметен кредит за нуждите на войната от 1 096 000 000 лв.* (ДВ, бр. 365 от 28 март 1919 г.) в размер на 70 милиона лева (чл. 3). След пространните и разгорещени дебати, съпътстващи измененията на Закона в частта му за разме-

ра на помощите, гласуването на средствата за тези помощи преминава единодушно.

Независимо че действието на Закона е ограничено до един месец след Указа за демобилизация (чл. 4) той е отменен изрично с чл. 10 от Закона за бюджета за 1922 — 1923 г. (ДВ, бр. 10 от 13 април 1922 г.).

¹ АНДРЕЕВ, М. История на българската буржоазна държава и право 1878 — 1917 г. София, 1980, с. 211.

² Стенографски дневници на XVII ОНС, II РС, с. 415.

³ Стенографски дневници на XVII ОНС, II РС, с. 665 — 666.

⁴ Стенографски дневници на XVII ОНС, IV РС, с. 696.

⁵ Стенографски дневници на XVII ОНС, II РС, с. 418.

⁶ Закон за реквизиция (ДВ, бр. 40 от 23 февруари 1894 г.) Чл. 15. Всички лица, които служат в реквизиционните учреждения, за престъпления по възложената им служба, както и за злоупотреби на реквизираните предмети се съдят по военните закони.

⁷ Стенографски дневници на XVII ОНС, II РС, с. 429.

⁸ Стенографски дневници на XVII ОНС, IV РС, с. 688.

СЪЗДАВАНЕ И ДЕЙСТВИЕ НА ЗАКОНА ЗА ПОДПОМАГАНЕ
НА ВОЙНИШКИТЕ СЕМЕЙСТВА ПРЕЗ ВРЕМЕ НА МОБИЛИЗАЦИЯ
И ВОЙНА В ПЕРИОДА НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА
(ESTABLISHMENT AND OPERATION OF THE MILITARY FAMILIES
ASSISTANCE ACT DURING MOBILIZATION
AND WAR IN THE PERIOD OF FIRST WORLD WAR)

Author(s): Nedyalko Bekirov

- **Keywords:** history of law; assistance act; First World War; Bulgaria

- **Summary/Abstract:** The present work systematizes issued certain legal acts related to the ongoing socio-economic and socio-political processes during the First World War. Specific legal acts related to the area of satisfying the population with foodstuffs are cited. Rules and regulations aimed at providing for the population are also described, which persons are entitled to support and in what amount. In conclusion, individual problems that arise in connection with the legal act are indicated.

TRANSLITERATED REFERENCES
NOT WRITTEN IN THE ROMAN SCRIPT

Андреев, М. История на българската буржоазна държава и право (1878 – 1917). 2. изд., С. [Andreev, M. Istoria na balgarskata burzhoazna darzhava i pravo (1878 – 1917). 2. izd., S.], 1980